

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА, ПОШИРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Самойленко М. О., д. с.-г. н., професор
Попель А. В., здобувач вищої освіти
Манушкін М. М., здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Ріпак (*Brassica napus* L.) є однією з провідних олійних культур світового землеробства, що має важливе продовольче, кормове, енергетичне та експортне значення. Високий вміст олії в насінні, можливість використання продуктів його переробки у тваринництві та виробництві біопалива зумовлюють стабільний попит на культуру. Ріпакова олія використовується у харчовій промисловості та є перспективною сировиною для виробництва біодизеля, тоді як побічні продукти переробки насіння мають кормову цінність [1–3].

За даними USDA Foreign Agricultural Service, світове виробництво ріпаку в останні роки характеризується високими обсягами та загальною тенденцією до зростання. У 2026/27 маркетинговому році світове виробництво прогнозується на рекордному рівні – близько 96,9 млн т. Основними виробниками залишаються Канада, Європейський Союз, Китай та Індія. Значні обсяги виробництва забезпечують стабільну пропозицію ріпаку на світовому ринку та підтримують розвиток міжнародної торгівлі продукцією його переробки [1, 3].

Європейський Союз є одним із найбільших світових виробників та споживачів ріпаку. Значна частина виробленої ріпакової олії використовується не лише в харчовій промисловості, а й для виробництва біопалива. Розвиток біоенергетики та політика декарбонізації транспортного сектору сприяють збереженню високого попиту на ріпакову сировину [1].

Україна має сприятливі передумови для вирощування ріпаку озимого та є одним із важливих постачальників цієї культури на європейський ринок. За оцінками USDA Foreign Agricultural Service (FAS/Kyiv), у 2024/25 маркетинговому році площа посіву ріпаку в Україні становила близько 1,259 млн га, а виробництво – 3,75 млн т. У 2025/26 МР площа посівів оцінювалася у 1,207 млн га, а виробництво – близько 3,20 млн т. На 2026/27 МР прогнозується збільшення площі до 1,34 млн га та виробництва до близько 4,0 млн т [2].

Значний потенціал України у виробництві ріпаку озимого пов'язаний із наявністю сприятливих ґрунтово-кліматичних умов у зоні Лісостепу та Степу, а також сформованою технологічною базою його вирощування. Водночас урожайність культури значною мірою залежить від погодних умов у період сівби, осіннього розвитку та перезимівлі рослин. Особливо актуальною ця проблема є для південних областей України, де дефіцит ґрунтової вологи може обмежувати формування сходів і початковий розвиток рослин.

Науковими дослідженнями вітчизняних учених підтверджено важливість оптимізації елементів технології вирощування озимого ріпаку, зокрема системи

живлення, строків сівби та застосування регуляторів росту, для забезпечення стабільної продуктивності культури в умовах змін клімату [4, 5]. Особливого значення набуває раціональне використання ґрунтової вологи, оскільки водний режим істотно впливає на ріст, розвиток та формування врожаю озимого ріпаку [5].

Озимий ріпак має важливе значення для сівозмін, оскільки сприяє диверсифікації структури посівних площ та забезпечує отримання високорентабельної продукції. Водночас його вирощування потребує дотримання науково обґрунтованої сівозміни, оптимальних строків сівби, збалансованого живлення та ефективного контролю шкідників і хвороб. В умовах зміни клімату особливої актуальності набуває добір сортів і гібридів із високою зимостійкістю, посухостійкістю та адаптивністю до конкретних ґрунтово-кліматичних умов.

Перспективним напрямом розвитку ріпаківництва в Україні є збільшення обсягів внутрішньої переробки. Використання ріпаку для виробництва олії, шроту та біодизеля дає змогу формувати додану вартість безпосередньо в Україні, зменшувати залежність від імпорتنих енергоресурсів та сприяти розвитку біоекономіки. За прогнозами USDA, у 2026/27 МР внутрішня переробка ріпаку в Україні може становити близько 2 млн т [2].

Таким чином, озимий ріпак є стратегічно важливою олійною культурою для світового та українського аграрного виробництва. Високий попит на ріпакову продукцію, розвиток біопаливної галузі та перспективи розширення внутрішньої переробки створюють сприятливі передумови для подальшого розвитку культури в Україні. Водночас підвищення стабільності її виробництва потребує адаптації технологій вирощування до сучасних кліматичних умов, раціонального використання вологи та вдосконалення системи живлення рослин.

Література

1. USDA Foreign Agricultural Service. *Oilseeds: World Markets and Trade*. Washington, D.C. : U.S. Department of Agriculture, 2026. URL: <https://www.fas.usda.gov/data/oilseeds-world-markets-and-trade-09112026> (accessed: 12.09.2026).
2. USDA Foreign Agricultural Service. *Oilseeds and Products Annual*. URL: https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Oilseeds+and+Products+Annual_Kyiv_Ukraine_UP2026-0011.pdf (accessed: 6.09.2026).
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations. *FAOSTAT: Crops and livestock products*. Rome : FAO. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (accessed: 12.09.2026).
4. Домарацький Є. О., Базалій В. В., Домарацький О. О. Продуктивність ріпаку озимого залежно від азотного живлення та рістрегулюючих препаратів за

умов кліматичних змін. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 1 (101). С. 53–62. DOI: [https://doi.org/10.31521/2313-092X/2019-1\(101\)-8](https://doi.org/10.31521/2313-092X/2019-1(101)-8).

5. Товпи́га М. Л., Домарацький Є. О. Особливості водоспоживання рослин озимого ріпаку під впливом застосування біопрепарату Хелафіт за різних строків сівби. *Аграрні інновації*. 2025. № 32. С. 213–218. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2025.32.30>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОСЛИН КІНОА ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Свіщова Я. О., к. хім. н., доцент

Куц О.В., д. с-г. н., старший науковий співробітник

Станкевич С. В., к. с-г. н., доцент

Могилевська В. В., PhD

Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна

В умовах трансформації аграрного виробництва України та посилення впливу погодних аномалій важливим завданням є розширення видового складу сільськогосподарських культур. Перспективним напрямом такої диверсифікації є залучення до виробництва нішевих культур, здатних поєднувати господарську цінність із достатньою адаптивністю до мінливих умов середовища. Серед них особливий інтерес становить кіноа (*Chenopodium quinoa* Willd.), попит на яку зростає завдяки високій поживній та біологічній цінності зерна [1]. Хімічний склад зерна кіноа характеризується значною кількістю білка з повноцінним амінокислотним профілем, а також наявністю мінеральних елементів та інших цінних для харчування компонентів [2]. Це розширює можливості використання культури як сировини для виробництва продуктів із підвищеною харчовою цінністю. Важливою перевагою кіноа є також її здатність пристосовуватися до різноманітних негативних умов вирощування, що створює передумови для випробування культури в різних ґрунтово-кліматичних умовах [3].

Для Лівобережного Лісостепу України питання адаптації кіноа набуває особливої актуальності у зв'язку зі змінами температурного режиму та характеру розподілу опадів упродовж вегетації. Реалізація продуктивного потенціалу культури в цьому регіоні значною мірою визначатиметься не лише погодними умовами, а й рівнем забезпечення рослин основними елементами живлення. У зв'язку з цим актуальним є вивчення реакції кіноа на умови вирощування та визначення ефективних підходів до формування системи її живлення.

Мета роботи: визначення впливу різних систем удобрення на біометричні параметри рослин кіноа за вирощування в богарних умовах Лівобережного Лісостепу України.